

Palveluverkko- suunnitelman vaikutusten varaamisen vastausten ja lausuntojen kooste

Palveluverkkosuunnitelma:
varhaiskasvatus ja perusopetus

696/2025

Vaikutusmahdollisuuksien varaaminen

Sähköinen kysely järjestettiin osana vaikutusmahdollisuuksien varaamista.

Mielipiteensä voi jättää sähköisen lomakkeen kautta, joka oli avoinna 7.10.-2.11.2025.

Kyselyn kysymykset olivat:

- Mitä haluat lausua mielipiteenäsi Kuopion kaupungin palveluverkkosuunnitelman varhaiskasvatusta koskevista esityksistä?
- Mitä haluat lausua mielipiteenäsi Kuopion kaupungin palveluverkkosuunnitelman perusopetusta koskevista esityksistä?
- Mitä muuta haluat lausua mielipiteenäsi Kuopion kaupungin palveluverkkosuunnitelmasta

Kyselyyn jätettiin 545 vastausta.

Kirjaamoon oli mahdollista jättää mielipide kirjallisena. Kirjaamoon jätettiin 43 yhteisöjen tai yksityishenkilöiden mielipidettä.

Perusopetus

- Vastaajat painottavat lähikoulujen ja pienten yksiköiden merkitystä lasten hyvinvoinnille, alueen elinvoimalle ja yhteisöllisyydelle. Koulujen lakkauttamista ja keskittämistä suuriin yksiköihin vastustetaan laajasti, ja päätöksenteolta toivotaan pitkäjänteisyyttä, lasten edun huomioimista sekä asukkaiden kuulemista. Erityisesti maaseudulla palveluiden säilyttäminen nähdään tärkeänä koko alueen tulevaisuuden kannalta.

Perusopetus

1. Lähikoulujen ja pienten yksiköiden puolustaminen

- Suuri osa vastaajista korostaa lähikoulujen säilyttämisen tärkeyttä sekä kaupungissa että maaseudulla.
- Pienet koulut nähdään turvallisina, yhteisöllisinä ja lasten hyvinvointia tukevinä oppimisympäristöinä.
- Moni vastustaa koulujen keskittämistä suuriin yksiköihin, koska se lisää koulumatkojen pituutta, vähentää lasten liikuntaa ja heikentää yhteisöllisyyttä.

Perusopetus

2. Koulumatkojen pituus ja turvallisuus

- Pitkät koulumatkat koetaan haitallisina erityisesti pienille lapsille.
- Koulumatkojen pidentyminen nähdään uhkana lasten jaksamiselle, harrastuksille ja perheiden arjelle.
- Useat vastaajat nostavat esiin koulumatkojen vaarallisuuden, erityisesti vilkkaiden teiden ja liikenteen vuoksi.

Perusopetus

3. Koulun ja alueen elinvoima

- Koulu nähdään tärkeänä koko alueen elinvoiman ja vetovoiman kannalta. Maaseudun erityispiirteiden ja maaseutustrategian huomioiminen.
- Koulujen lakkauttamisen pelätään johtavan muuttotappioon, asuntojen arvon laskuun ja palveluiden katoamiseen.
- Useat vastaajat korostavat, että koulujen säilyttäminen tukee alueen kehitystä ja lapsiperheiden pysyvyyttä.

Perusopetus

4. Suuret kouluyksiköt ja luokkakoot

- Suurten kouluyksiköiden ja luokkakokojen kasvua pidetään kielteisenä kehityksenä.
- Suuret yksiköt nähdään levottomina, ja niissä koetaan olevan enemmän kiusaamista ja vähemmän yksilöllistä tukea.
- Pienissä kouluissa opettajat tuntevat oppilaat paremmin ja voivat puuttua ongelmiin ajoissa.

Perusopetus

5. Koulun ja päiväkodin yhdistäminen (monitoimirakennukset)

- Moni kannattaa koulujen ja päiväkotien yhdistämistä monitoimirakennuksiksi, joissa olisi myös tiloja asukastoiminnalle ja harrastuksille.
- Tällaiset ratkaisut nähdään kustannustehokkaina ja yhteisöllisyyttä tukevin.

Perusopetus

6. Koulun lakkauttamisen perusteet ja päätöksenteko

- Useat vastaajat kritisoivat päätöksenteon perusteita ja kokevat, että päätökset perustuvat virheellisiin tietoihin, konsulttiselvityksiin tai pelkkiin säästöihin.
- Toivotaan, että päätöksenteossa huomioitaisiin lasten etu, alueiden tasa-arvo ja pitkän aikavälin vaikutukset.
- Osa vastaajista kokee, että asukkaiden ja lasten mielipiteitä ei ole kuultu riittävästi.

Perusopetus

7. Erityisryhmien ja tuen tarpeessa olevien lasten huomioiminen

- Pienet koulut nähdään erityisen tärkeinä erityistä tukea tarvitseville lapsille.
- Suurissa yksiköissä pelätään, että erityislasten tarpeet jäävät huomaamatta.

8. Koulun ja päiväkodin lakkauttamisen vaikutukset maaseudulla

- Maaseudun asukkaat kokevat, että palveluiden keskittäminen kaupunkiin näivettää maaseutua ja vaikeuttaa perheiden arkea.
- Maaseudun koulujen ja päiväkotien säilyttämistä pidetään tärkeänä alueen elinvoiman ja huoltovarmuuden kannalta.

Perusopetus

7. Erityisryhmien ja tuen tarpeessa olevien lasten huomioiminen

- Pienet koulut nähdään erityisen tärkeinä erityistä tukea tarvitseville lapsille.
- Suurissa yksiköissä pelätään, että erityislasten tarpeet jäävät huomaamatta.

8. Koulun ja päiväkodin lakkauttamisen vaikutukset maaseudulla

- Maaseudun asukkaat kokevat, että palveluiden keskittäminen kaupunkiin näivettää maaseutua ja vaikeuttaa perheiden arkea.
- Maaseudun koulujen ja päiväkotien säilyttämistä pidetään tärkeänä alueen elinvoiman ja huoltovarmuuden kannalta.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Kuntalaiset korostavat vahvasti lähikoulujen, pienten yksiköiden ja alueellisten palveluiden merkitystä lasten hyvinvoinnille, alueiden elinvoimalle ja yhteisöllisyydelle. Särkiniemen, Hiltulanlahden, Vehmasmäen ja Kurkimäen koulujen säilyttämistä pidetään erityisen tärkeänä. Koulujen lakkauttamista ja keskittämistä suuriin yksiköihin vastustetaan laajasti, ja päätöksenteolta toivotaan pitkäjänteisyyttä, lasten edun huomioimista sekä asukkaiden kuulemista.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Särkiniemen koulu

- **Vahva vastustus lakkautukselle:** Suurin osa vastaajista vastustaa Särkiniemen koulun lakkauttamista ja pitää sitä lyhytnäköisenä ja alueen elinvoimaa heikentävänä. Koulun säilyttämistä pidetään tärkeänä lasten turvallisuuden, yhteisöllisyyden ja alueen vetovoiman kannalta.
- **Monitoimikoulun kannatus:** Useat toivovat, että Särkiniemeen rakennetaan uusi monitoimikoulu, jossa olisi myös päiväkoti ja tiloja asukastoiminnalle. Monipalvelukeskus on kaupungin linjausten mukainen.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Särkiniemen koulu

- **Koulumatkojen turvallisuus:** Koulumatkojen pidentyminen ja vaarallisuus (esim. vilkkaat tiet) huolestuttavat erityisesti pienten lasten vanhempia.
- **Väestöennusteet ja kapasiteetti:** Useissa vastauksissa kyseenalaistetaan kaupungin esittämät oppilasennusteet ja koulujen kapasiteettiluvut, ja tuodaan esiin, että alueella on riittävästi lapsia oman koulun säilyttämiseksi. Alueen kehittämisen nähtiin olevan ristiriidassa suunnitelman kanssa.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Särkiniemen koulu – suorat lainaukset

"Aivan älytöntä lakkauttaa jo luvattu Särkiniemen koulu. Uusi monitoimirakennus tilalle, jossa koulu, päiväkotit ja asukastoimintaan tilat. Mikäli koulu lakkautetaan, ajaa se useita perheitä, kuten meidän 7 henkisen perheen muuttoon."

"Särkiniemeen tulee rakentaa uusi koulu, ei lakkauttaa olemassa olevaa."

"Särkiniemen koulun lakkauttaminen on lyhytnäköistä eivätkä perustelut ole vakuuttavia, minkä lisäksi ne ovat ristiriidassa kaupungin omien tavoitteiden kanssa. Koulun lakkauttamista tulisi tarkastella aiempien selvitysten valossa erityisesti eri asuinalueiden lasten ja perheiden tasa-arvon, elämänlaadun, asuinalueen kehittämisen ja vetovoimaisuuden näkökulmasta."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Särkiniemen koulu – suorat lainaukset

"Särkiniemen koulun lakkauttaminen jättäisi ison aukon Haapaniemen ja Jynkän koulun väliselle alueelle. Tämä ei ole kestävän kehityksen mukainen ratkaisu. Perheet hakeutuisivat tällöin uusille alueille kaupungin eteläpuolelle, jonne joudutaan rakentamaan kunnallistekniikkaa ja uusia koulutiloja."

"Särkiniemen koulun lakkauttaminen on alueen lasten kannalta erittäin huolestuttava esitys. Ei ole lapsille oikein joutua kulkemaan pitkää koulumatkaa kaksi kertaa joka arkipäivä. Reitti Haapaniemen koululle on yhden Kuopion vilkkaimpien autoteiden varrella. Koululaisten tulisi päästä kulkemaan näin keskeisellä sijainnilla turvallisesti kouluun joko kävellen tai pyörällä."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Hiltulanlahden koulu ja Etelä-Kuopio

- **Yläkoulun tarve:** Hiltulanlahden ja Etelä-Kuopion alueelle toivotaan vahvasti omaa yläkoulua. Nykyinen ratkaisu, jossa 6.-luokkalaiset siirretään Pyörön kouluun ja sen jälkeen mahdollisesti vielä Neulamäkeen, koetaan lasten hyvinvoinnin ja koulupolun kannalta erittäin haitalliseksi.
- **Alakoulun kapasiteetti:** Hiltulanlahden alakoulu on jo nyt täynnä, ja oppilasmäärän kasvu jatkuu. Useat vastaajat vaativat koulun laajentamista tai lisärakennuksia.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Hiltulanlahden koulu ja Etelä-Kuopio

- **Koulumatkojen pituus ja arjen sujuvuus:** Pitkät koulumatkat ja useat koulunvaihdot nähdään erityisen kuormittavina lapsille ja perheille. Moni kertoo harkitsevansa muuttoa pois alueelta, jos palvelut eivät parane.
- **Kasvava lapsiperhealue:** Hiltulanlahti ja sen lähialueet nähdään voimakkaasti kasvavina lapsiperhealueina, joiden palveluverkkoa tulisi kehittää ennakoivasti.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Hiltulanlahden koulu ja Etelä-Kuopio

- **Koulumatkojen pituus ja arjen sujuvuus:** Pitkät koulumatkat ja useat koulunvaihdot nähdään erityisen kuormittavina lapsille ja perheille. Moni kertoo harkitsevansa muuttoa pois alueelta, jos palvelut eivät parane.
- **Kasvava lapsiperhealue:** Hiltulanlahti ja sen lähialueet nähdään voimakkaasti kasvavina lapsiperhealueina, joiden palveluverkkoa tulisi kehittää ennakoivasti.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Hiltulanlahden koulu ja Etelä-Kuopio – suorat lainaukset

"Etelä-Kuopion yläkoulun rakentaminen on edelleen epävarmaa. Jos se jää toteutumatta, lapset joutuvat kulkemaan pitkiä matkoja aina keskustaan asti, mikä ei ole lapsiystävällistä eikä kestävä koulupolitiikkaa. Lähikouluperiaate ja lasten hyvinvointi on asetettava etusijalle."

"Hiltulanlahden 6-luokkalaisten siirto Pyöröön ei palvele ketään ja vähiten lapsia. Sekoittaa lasta vaihtaa koulua ensin 6-luokalle ja sitten yläasteelle. Lisäksi yläaste Hiltulanlahteen on tarpeellinen, asuinalue kasvaa koko ajan ja eikö tuo tilanpuute jo ala-asteella kerro yläasteen tarpeellisuudesta."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Hiltulanlahden koulu ja Etelä-Kuopio – suorat lainaukset

"Pyörön kouluun siirtäminen: Hiltulanlahden 6. luokkalaisten siirtäminen Pyöröön saa laajaa kritiikkiä. Pyörön koulu koetaan jo nyt täydeksi ja levottomaksi, eikä siirto tue lasten hyvinvointia."

"Kuopion oma kaupunkirakennesuunnitelma osoittaa, että kaupungin voimakkain kasvu suuntautuu eteläiseen Kuopioon. Hiltulanlahden kolmas asemakaava-alue (89 ha) on rakenteilla ja tuo jatkuvasti uusia pientaloasukkaita. Myös Kurkimäkeen on kaavoitettu uusia tontteja, ja väestönkasvu jatkuu pitkälle 2030-luvulle. Kuopion väestötavoite on 137 000 asukasta vuoteen 2040 mennessä, ja eteläinen Kuopio on keskeinen tämän tavoitteen saavuttamisessa. Kasvava alue tarvitsee kouluratkaisut, jotka vastaavat tulevaisuuden oppilasmääriin – ei väliaikaisia siirtoja tai supistuksia."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Hatsalan koulu

Oppilaaksiottoalueiden selkeys: huoli siitä, miten oppilaaksiottoalueet järjestetään, kun Hatsalan koululaiset siirtyvät uuteen Minna Canthin kouluun Mölymäelle ja Minna Canthin koululaiset jäävät Niiralaan. Toivotaan selkeää viestintää ja ennakkointia vanhemmille, jotta lasten lähikouluperiaate toteutuu siirtymävaiheessa.

Väistötilat ja tulevaisuus: Osa vastaajista ehdottaa, että Hatsalan koulu voisi siirtyä Harjulan sairaalalta vapautuviin tiloihin ja että uuden Hatsalan koulun rakentamiseen varatut rahat voisi käyttää esimerkiksi Särkiniemen monitoimirakennukseen.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Minna Canthin koulu

Siirtymävaiheen epäselvyys: Miten oppilaaksiottoalueet järjestetään siirtymävaiheessa, kun Hatsalan koululaiset menevät uuteen Minna Canthin kouluun ja Minna Canthin koululaiset jäävät Niiralaan. Toivotaan, että asia viestitään ajoissa ja selkeästi vanhemmille.

Koulumatkojen pituus: Osa vastaajista nostaa esiin, että Minna Canthin kouluun siirtyminen voi aiheuttaa pitkiä koulumatkoja, mikä ei ole lapsen edun mukaista.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Minna Canthin koulu

Koulun vetovoima: Minna Canthin koulu mainitaan myös hyvänä yläkouluna, johon osa perheistä on tietoisesti hakeutunut oppilaaksiottoalueen perusteella.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

von Wrightin koulu

Koulumatkojen pituus ja turvallisuus: Useampi vastaaja nostaa esiin, että Hirvilahdessa asuvat oppilaat oltaisiin siirtämässä Karttulan alueen kouluihin, mikä pidentäisi koulumatkoja kohtuuttomasti. Nykyisessäkin tilanteessa von Wrightin koulussa koulumatkat ovat jo pitkiä, ja siirto Karttulaan tuplaisi tai jopa kolminkertaistaisi matka-ajan.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

von Wrightin koulu

Koulun sijainti ja saavutettavuus: von Wrightin koulu mainitaan hyväkuntoisena ja tilavana, ja sen sijainti nähdään monille perheille parempana kuin vaihtoehtoiset koulut. Esitetään, että Hirvilahden alueen lasten tulisi voida jatkossakin käydä von Wrightin koulua.

Pienluokkien tarve: Toivotaan, että von Wrightin koulussa olisi mahdollisuus pienluokkaopetukseen, koska alueella on paljon lapsia ja pitkät koulumatkat eivät sovi kaikille.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Hatsalan, Minna Canthin ja von Wrightin koulut – suorat lainaukset

"Miten tehdään oppilaaksiottoalueet sille ajalle, kun hatsalan koululaiset menevät uuteen minna canthin kouluun mölymäelle ja minna canthin koululaiset jäävät minna canthin kouluun niiralaan. Tämä täytyy olla selkeää ja vanhemmille viestiä asiasta ajoissa, varsinkin jos koulutyö alkaa jo v. 2027 uudessa koulussa mölymäellä!"

"von Wrightin päiväkodin ryhmät ovat nytkin jo täyden tuntuisia ja metsäeskarilla saadaan lisää tilaa lapsille jotka eivät mahdu sisätiloihin muuten. Alueelle on tulossa kaavoitukseen yli 100 omakoti- ja vapaa-ajan tonttia. Kaikkia ei toki rakenneta mutta tämän hetkisen rakentamisen tilanne tulee jatkumaan samntyyppisenä ja von Wright alueelle muuttaa lapsiperheitä. Joita houkuttelee päiväkotia ja koulu."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmasmäen ja Kurkimäen koulut

- **Peruskorjaus mieluummin kuin lakkautus:** Useat vastaajat kannattavat koulujen peruskorjausta ja kehittämistä nykyisillä paikoillaan.
- **Esikoulun ja koulun yhteys:** Esikoulun sijoittaminen oman kylän yhteyteen nähdään tärkeänä lasten koulupolun jatkuvuuden kannalta.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmasmäen ja Kurkimäen koulut – suorat lainaukset

"Vehmasmäen koulu pitää säilyttää. On tärkeä ja ihmislähtöinen lasten kasvun ja turvallisen kasvun tukijana sekä oleellinen alueen vetovoiman kannalta."

"Vehmasmäen koulu on elinvoimainen ja sen rakennukset terveet. Ei ole mitään järkeä jättää tervettä rakennusta tyhjilleen ja kuljettaa lapsia autokyydeillä toisiin kyliin, joiden rakennuksissa ei ole oppilaille tilaa."

"Vehmasmäen koulun yhdistäminen Kurkimäkeen ei ole hyväksi kummallekaan alueelle. Kurkimäen koulun alue on jo nyt ahdas, kun koulun pihasta leikattiin osa päiväkodin käyttöön. Parkkipaikka on pieni ja siinä ei ole kunnolla tilaa edes päiväkotikuljetuksiin."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmasmäen ja Kurkimäen koulut – suorat lainaukset

"Kurkimäen ja Vehmasmäen koulut säilytettävä erillään. Koulukuljetukset lisäävät joustamattomuutta lukujärjestyksiin, tilat ja piha ovat jo nyt ahtaat ja koulupäivät pitenisivät osalla kuljetusten vuoksi."

"Kurkimäen ja vehmasmäen koulujen yhdistäminen yhdeksi suureksi kouluksi ei ole järkevää. Kurkimäen koulun tontti jää pieneksi, ja lasten liikunta- ja leikkialueet ovat jo nyt liian pieniä. Molemmille kouluille riittää varmasti kasvavalla asuinalueella oppilaita, joten molempien koulujen säilyttäminen ja korjaaminen olisi suositeltavampi skenaario paikallisten mielestä."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmersalmen koulu

Vahva puolustus koulun säilyttämisen puolesta

- Vehmersalmen koulun säilyttämistä pidetään erittäin tärkeänä Vehmersalmen ja koko kyläyhteisön elinvoimalle.
- Koulun lakkauttamista vastustetaan laajasti, ja sitä pidetään lyhytnäköisenä ja alueen tulevaisuutta heikentävänä ratkaisuna.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmersalmen koulu

Koulumatkojen pituus ja lasten hyvinvointi

- Koulumatkojen pidentyminen nähdään erityisen haitallisena pienille lapsille ja perheille. Pitkät koulupäivät ja kuljetukset vievät aikaa harrastuksilta, perhe-elämältä ja palautumiselta.
- Koulumatkojen pituus voi pahimmillaan olla useita kymmeniä kilometrejä ja kestää jopa useita tunteja päivässä, mikä koetaan kohtuuttomaksi ja lasten hyvinvoinnin vastaiseksi.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmersalmen koulu

Yhteisöllisyys ja kylän elinvoima

- Koulu nähdään Vehmersalmella kylän sydämenä ja yhteisöllisyyden ylläpitäjänä. Koulun lakkauttaminen johtaisi palveluiden katoamiseen, muuttotappioon ja asuntojen arvon laskuun.
- Koulun säilyminen tukee myös alueen yritystoimintaa ja kylän vetovoimaa uusille asukkaille.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmersalmen koulu

Vaihtoehtojen ja kehittämisenäkymän puute

- Ei ole esitetty vaihtoehtoja koulujen lakkauttamiselle.
- Ei ole esitetty maaseutukylien elinvoimaan liittyviä aloitteita tai kehityssuunnitelmia.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmersalmen koulu

Pienet yksiköt ja oppimisen laatu

- Pieni koulu mahdollistaa yksilöllisen tuen, turvallisen oppimisympäristön ja opettajien hyvän oppilaantuntemuksen.
- Pienissä kouluissa kiusaamista ja ongelmia voidaan ehkäistä tehokkaammin kuin suurissa yksiköissä.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehmersalmen koulu – suorat lainaukset

"Vehmersalmen yläkoulun säilyvyys on elinehto. Kyyditysajat pitenevät, aikaa koulun jälkeisiin harrastuksiin ei tule jäämään. Vielä ei ole aika sulkea kylämme yläkoulua."

"On lainvastaista siirtää Vehmersalmen yläkoululaiset toisiin kouluihin, sillä koulumatkan kesto pisimmillään ei tule pysymään sallitussa rajassa joka on 3h. Täytyisi olla jo useampi bussi ajussa ja se ei niitä säästöjä tuo. Lapsille tulee kohtuuttoman pitkät päivät."

"Surkuhupaisa Vehmersalmen koulun vainoaminen tuntuu jatkuvan vuodesta toiseen?? Jos yläkoulu lakkautetaan Vehmeristä, tai kierrellen siirretään, niin eihän opettajille riitä tunteja pelkillä alakoulun oppilailla. Tästä seuraa tietenkin puute opettajista ja saadaan hyvä syy sulkea alakoulukin."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Muuruveden koulu

- Ennusteet eivät ole faktoja, vaan aikalisä torjua huonot ennusteet.
- Maaseutualueen koulun lopettaminen vaikuttaa negatiivisesti suoraan alueen yrityksiin(lukumäärä ja työntekijät), asukkaisiin, kiinteistöjen arvoon ja vetovoimaan.
 - Ehdotuksia ratkaisuksi: yhteisötalous, kaupunki- ja maaseutukoulujen yhteistyö, koulut huoltovarmuuden toimintapisteinä, monikäyttöisyyden lisääminen, kesähotellitoiminta, koulujen erikoistuminen

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Muuruveden koulu

- Ennusteet eivät ole faktoja, vaan aikalisä torjua huonot ennusteet.
- Maaseutualueen koulun lopettaminen vaikuttaa negatiivisesti suoraan alueen yrityksiin(lukumäärä ja työntekijät), asukkaisiin, kiinteistöjen arvoon ja vetovoimaan.
- Jokainen säilytetty palvelu on sijoitus, joka vahvistaa koko Kuopion alueen elinvoimaa, veropohjaa ja huoltovarmuutta.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Syvänniemen yksikkö

- Syvänniemi on lapsiperheiden suosima alue, ja sen koulu toimii kustannustehokkaasti.
- Perheiden toiveet lähikoulusta on Syvänniemen yksikön osalta huomioitava aidosti päätöksenteossa ja suunnittelussa.
- Ei pidetä Syvänniemen koulun lakkauttamista kokonaistaloudellisesti perusteltuna.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Vehkalammin yksikkö

- Vehkalammin yksikkö on peruskorjattu 2012 ja siinä on 1,5 miljoonaa tasearvoa.
- Koulun opetuksen laatu on hyvää ja koulu toimii kohtaamispaikkana.
- Vehkalammin koulun oppilaat eivät mahdu Riistaveden koulun tähänhetkisiin tiloihin.
- Koulumatkat pitenis ja kustannukset kasvaisi.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Maaseudun ja kyläkoulujen näkökulmat

- **Lähikoulujen merkitys:** Maaseudun koulujen säilyttämistä pidetään elintärkeänä kylien elinvoimalle, lasten hyvinvoinnille ja perheiden arjen sujuvuudelle. Pienten lasten yksikön mahdollisuutta on edelleen tarkasteltava.
- **Koulumatkojen pituus:** Pitkät koulumatkat ja kuljetukset nähdään erityisen haitallisina pienille lapsille ja erityistä tukea tarvitseville.
- **Palveluiden keskittäminen:** Palveluiden keskittäminen kaupunkiin koetaan maaseudun näivettämisenä ja alueiden eriarvoistamisena.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Maaseudun ja kyläkoulujen näkökulmat

- **Koulujen lakkauttamisen säästövaikutukset**
kyseenalaistetaan: Useat vastaajat epäilevät, että koulujen lakkauttaminen tuo todellisia säästöjä, kun otetaan huomioon kuljetuskustannukset ja hyvinvoinnin heikkeneminen.

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Maaseudun ja kyläkoulujen näkökulmat – suorat lainaukset

"Muuruveden alakoulu on säilytettävä!! Antakaa meille maalla asuville mahdollisuus elää elämäämme täällä. Emme halua vastakkain asettelua. On hyvä, että on ihmisiä jotka viihtyvät sekä kaupungissa että maalla. Ei lopeteta koulua ennakoiden opiskelijamääriä."

"Muuruveden koulua ei tule lakkauttaa! Se on kurjuutta lapsille, kaverisihteet rikptaan ja liikkuminen öakkaa. Kylältä lakkaa myös elinvoima, yritykset palveluineen lakkaa ja kiinteistöt ei mene kaupaksi. Syrjäyminen ja työttömyys kasvaa kaikissa ikäryhmissä."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Maaseudun ja kyläkoulujen näkökulmat – suorat lainaukset

"Maaseutua ei tule näivettää. Lähi ja kyläkoulut ovat maaseudun elinehto! Ja lasten jakaminen eri kouluihin rikkoo lasten ystävyysuhteet. Otatteko edes huomioon kiusaamisen, miten se rehottaa isoissa kouluissa???"

"Maaseudun koulut tulee säilyttää. On kohtuutonta ja lapsen edun vastaista olla koulukyydeissä päivittäin jopa useita tunteja. Ei ole oikein, että alakoulun kaverisuhteet hajotettaisiin sijoittamalla lapsia eri kouluihin kuntayhteistyönä. Koulukuljetusten lisääminen ei tuo säästöjä. Pienten koulujen etuna on mm. yksilöllisempi opetus ja tuki, tiiviit kaverisuhteet, pienemmät ongelmat (esim. huumeet, kiusaaminen vähäisempiä). Lapsen ei tule kärsiä vapaa-ajan puutteesta pitkien koulumatkojen takia."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Maaseudun ja kyläkoulujen näkökulmat – suorat lainaukset

"Maaseutualueiden kouluun otto alueet täytyisi olla selvillä hyvissä ajoin. Yläkoulun 2026-2027 aloittavat tarvitsevat tiedon mikä yläkoulu Karttula vai keskusta. Aivan järjetön ajatus 'vahvistaa' Karttulan yläkoulua Kaislastenlahti-Lamperila-Rytky oppilailla väliaikaisesti. Julkinen liikenne toimii tältä alueelta hyvin Kuopion keskustaan."

"Maaseudulla pärjätään, mutta kaupungissa on vaikea elää kun todellinen kriisi uhkaa."

Perusopetus – koulukohtaiset huomiot

Muut toistuvat teemat

- **Päätöksenteon avoimuus ja perusteet:** Moni kokee, että päätöksenteko perustuu virheellisiin tietoihin, konsulttiselvityksiin ja lyhytnäköisiin säästöihin. Toivotaan, että päätöksenteossa huomioitaisiin lasten etu, alueiden tasa-arvo ja pitkän aikavälin vaikutukset.
- **Yhteisöllisyys ja harrastusmahdollisuudet:** Koulut nähdään tärkeinä yhteisöllisyyden ja harrastustoiminnan keskuksina, joiden lakkauttaminen vaikuttaa koko alueen elämään.

Varhaiskasvatus

250 vuotta hyvää eloa, ilo ja oloa Kuopiossa.

kuopio250.fi

Varhaiskasvatus

- Kuntalaiset painottavat vahvasti lähipäiväkotien, pienten yksiköiden ja alueellisten palveluiden merkitystä lasten hyvinvoinnille, perheiden arjelle ja alueiden elinvoimalle. Suurten päiväkotien ja ryhmien kasvattamista vastustetaan laajasti, ja päätöksenteolta toivotaan pitkäjänteisyyttä, lasten edun huomioimista sekä asukkaiden kuulemista. Maaseudun palvelujen säilyttäminen ja monitoimirakennusten rakentaminen nähdään tärkeinä kehityssuuntina.

Varhaiskasvatus

1. Lähivarhaiskasvatus ja pienet yksiköt

- **Lähipäiväkotien ja pienten yksiköiden puolustus:** Suuri osa vastaajista korostaa, että varhaiskasvatuksen tulee olla lähellä kotia ja pienissä yksiköissä. Pienet päiväkodit ja perhepäivähoito nähdään lapsen edun mukaisina, turvallisina ja yksilöllistä tukea mahdollistavina.
- **Kritiikki suuria yksiköitä kohtaan:** Suurten päiväkotien ja ryhmien kasvattamista vastustetaan laajasti. Niissä pelätään lasten jäävän massaan, henkilökunnan uupuvan ja yksilöllisen huomion sekä tuen vähenevän. Suuret yksiköt koetaan myös meluisina ja levottomina ympäristöinä, joissa erityislasten tarpeet jäävät helposti huomaamatta.

Varhaiskasvatus

2. Maaseudun varhaiskasvatus

- **Palvelujen säilyttäminen maaseudulla:** Maaseudun päiväkotien ja perhepäivähoidon säilyttämistä pidetään tärkeänä kylien elinvoimalle ja perheiden arjen sujuvuudelle. Palvelujen keskittäminen kaupunkiin nähdään maaseudun näivettämisenä ja perheiden arjen vaikeuttamisena.
- **Pitkät hoitomatkat:** Pitkät päiväkotimatkat koetaan erityisen haitallisina pienille lapsille ja perheille. Ne pidentävät lasten hoitopäiviä ja vaikeuttavat vanhempien työssäkäyntiä.

Varhaiskasvatus

3. Monitoimirakennukset ja palvelujen yhdistäminen

- **Monitoimitilojen kannatus:** Useat vastaajat kannattavat päiväkotien ja koulujen yhdistämistä monitoimirakennuksiksi, joissa olisi myös tiloja asukastoiminnalle ja harrastuksille. Tämä nähtiin kustannustehokkaana ja yhteisöllisyyttä tukevana ratkaisuna.
- **Päiväkodin ja koulun yhteys:** Päiväkodin ja koulun läheinen sijainti helpottaa lasten siirtymistä esikoulusta kouluun ja tukee perheiden arkea.

Varhaiskasvatus

4. Palveluverkon suunnittelu ja päätöksenteko

- **Kritiikki päätöksenteon perusteista:** Moni kokee, että päätöksenteko perustuu liikaa konsulttiselvityksiin, virheellisiin tietoihin ja lyhytnäköisiin säästöihin. Toivotaan, että päätöksenteossa huomioitaisiin lasten etu, alueiden tasa-arvo ja pitkän aikavälin vaikutukset.
- **Asukkaiden kuuleminen:** Useat vastaajat kokevat, että asukkaiden ja lasten mielipiteitä ei ole kuultu riittävästi.

Varhaiskasvatus

5. Erityisryhmien huomioiminen

- **Erityistä tukea tarvitsevat lapset:** Pienet yksiköt nähdään erityisen tärkeinä erityistä tukea tarvitseville lapsille. Suurissa yksiköissä pelätään, että erityislasten tarpeet jäävät huomaamatta ja tuen järjestäminen vaikeutuu.

Varhaiskasvatus

6. Taloudelliset näkökulmat

- **Säästöjen kyseenalaistaminen:** Useat vastaajat epäilevät, että suurten yksiköiden ja palvelujen keskittämisen tuomat säästöt ovat todellisia, kun otetaan huomioon kuljetuskustannukset ja hyvinvoinnin heikkeneminen.
- **Investointien kohdentaminen:** Toivotaan, että säästöjä haettaisiin muualta kuin lasten ja perheiden peruspalveluista.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Kuntalaiset painottavat vahvasti lähipäiväkotien, pienten yksiköiden ja alueellisten palveluiden merkitystä lasten hyvinvoinnille, perheiden arjelle ja alueiden elinvoimalle. Suurten päiväkotien ja ryhmien kasvattamista vastustetaan laajasti, ja päätöksenteolta toivotaan pitkäjänteisyyttä, lasten edun huomioimista sekä asukkaiden kuulemista. Monitoimirakennukset, joissa päiväkotia ja koulu ovat yhdessä, nähdään monella alueella parhaana ratkaisuna. Erityisesti Särkiniemen, Hiltulanlahden, Muuruveden ja Rantapuiston päiväkotien kohtalo herättää paljon tunteita ja huolta.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Särkiniemen päiväkoti

- Särkiniemen alueelle toivotaan kiireellisesti uutta päiväkotia, koska nykyiset tilat ovat hajallaan ja kapasiteetti ei riitä alueen lapsimäärälle.
- Useat vastaajat korostavat, että pelkkä päiväkoti ei riitä, vaan sen yhteyteen tarvitaan myös koulu – muuten alueen vetovoima ja lapsiperheiden pysyvyys kärsivät.
- Monitoimirakennus, jossa päiväkoti, koulu ja asukastilat yhdistyvät, saa laajaa kannatusta.
- Päiväkodin ja koulun yhteistyö toimii hyvin ja sen jatkuvuus nähdään tärkeänä lasten siirtymävaiheissa.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Särkiniemen päiväkoti – suorat lainaukset

"Särkiniemen tilanne on akuutti ollut jo pitkään. Tilat kolmessa eri pisteessä ja silti ei riittävästi paikkoja, koska alueen lapsimäärä on isompi kuin kapasiteetti. Tämä sama haaste koulun kohdalla, jonne ei mahdu enää kuin 1–4 luokat koska siellä on myös eskari, päiväkoti. Neuvolakon jää ilman tiloja, koska tilat eivät riitä. Uusi monitoimitalo saatava kiireesti valmiiksi."

"Särkiniemeen ei riitä pelkän päiväkodin rakentaminen, tarvitaan myös alakoulu."

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Hiltulanlahden päiväkoti

- Hiltulanlahden alueella päiväkotipaikkoja pidetään riittämättöminä ja tilanne on ollut pitkään kestämaton. Alueelle tarvitaan lisää kunnallisia päiväkotipaikkoja nopeasti, koska alue kasvaa ja lapsiperheitä muuttaa jatkuvasti lisää.
- Uuden kunnallisen päiväkodin rakentamista pidetään välttämättömänä, mutta osa vastaajista epäilee, että sekään ei riitä alueen kasvavaan tarpeeseen.
- Moni kannattaa monitoimirakennuksia, joissa päiväkoti, koulu ja muut palvelut ovat saman katon alla.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Hiltulanlahden päiväkoti

- Pienet yksiköt ja lähipäiväkodit nähdään tärkeinä, ja pitkät hoitomatkat koetaan perheille kuormittavina.
- Yksityisten päiväkotien osuus kasvaa, mutta niiden laatu ja pysyvyys herättävät huolta.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Hiltulanlahden päiväkoti

"Hiltulanlahteen uusi isompi päiväkoti, johon siirtyvät koulun tiloissa oleva päiväkoti myös. Jolloin saadaan kouluun enemmän kapasiteettia oppilaille."

"Hiltulanlahden päiväkotien tilanne mahdoton, hoitopaikkoja tarjotaan keskustan alueelta. Yksityiset yksiköt paikkaavat tilannetta mutta niihin myös pitkät jonot."

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Maaseudun päiväkodit (esim. Muuruvesi, Vehkalampi, Syvänniemi)

- Maaseudun päiväkotien säilyttämistä pidetään elintärkeänä kylien elinvoimalle ja perheiden arjen sujuvuudelle.
- Päiväkotien lakkauttamista vastustetaan voimakkaasti, koska se pidentäisi lasten hoitopäiviä ja vaikeuttaisi vanhempien työssäkäyntiä.
- Muuruveden päiväkodin lakkauttamista vastustetaan erityisen voimakkaasti, koska yksikkö on täynnä ja hyväkuntoinen, ja sen lakkauttamisen koetaan olevan ristiriidassa alueen elinvoiman kanssa.
- Syvänniemen ja Pihkainmäen päiväkotien kapasiteetti on jo nyt täynnä, ja jonot ovat pitkiä. Pihkapirtin päiväkoti vaatii välittömästi peruskorjauksen.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Maaseudun päiväkodit (esim. Muuruvesi, Vehkalammi, Syvänniemi) – suorat lainaukset

"Luonnoksessa mainittiin, että Muuruveden päiväkoti on täynnä lapsia. Silti se esitettiin lakkautettavaksi. Se on selvästi palvelu, jolle on tarvetta juuri Muuruvedellä. Hyväkuntoinen ja uusi päiväkoti. Keksitään siis ratkaisu jolla se saadaan säilymään."

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Keskustan ja Saaristokaupungin päiväkodit

- Pienet päiväkodit (esim. Rantapuisto, Länsi-Puijon päiväkotit) nähdään tärkeinä vaihtoehtoina suurille yksiköille.
- Suurten päiväkotien rakentamista ja pienten yksiköiden lakkauttamista vastustetaan, koska pienet yksiköt mahdollistavat yksilöllisemmän huomion ja turvallisemman ympäristön.
- Rantapuiston päiväkodin lakkauttamista vastustetaan, koska alueella on jo nyt pulaa paikoista ja suuret yksiköt eivät tue pienten lasten hyvinvointia.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Keskustan ja Saaristokaupungin päiväkodit – suorat lainaukset

"Rantapuiston päiväkotia ei tule lakkauttaa. Päiväkotipaikkoja on muutenkin rajallisesti ja suuremmat päiväkodit asukkaille kohtuuttoman matkan päässä. Suuret päiväkodit valtavine lapsimassoineen ovat kehitykselle haitallisia eikä niissä voida ottaa huomioon esim. erityislasten kuormittumista."

"Toukolan päiväkoti on laajennettava aikaisemmin. Länsi-Puijon sisäilma kerkeää sairastuttaa liian monet työntekijät ja lapset tuossa välissä. Lisäksi paikat on tupaten täynnä jo nyt."

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Monitoimirakennukset ja palvelujen yhdistäminen

- Monitoimitilojen rakentaminen, jossa päiväkotikoulu ja asukastilat ovat samassa rakennuksessa, saa laajaa kannatusta useilla alueilla (esim. Särkiniemi, Hiltulanlahti).
- Päiväkodin ja koulun yhteys nähdään tärkeänä lasten siirtymävaiheiden sujuvuuden ja perheiden arjen kannalta.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Yleiset teemat

- Pienet ryhmäkoot ja kodinomaiset yksiköt nähdään lapsen edun mukaisina.
- Suurten päiväkotien ja ryhmien kasvattamista vastustetaan laajasti.
- Maaseudun palvelujen säilyttäminen ja lähipalveluiden turvaaminen ovat toistuvia vaatimuksia.
- Päätöksenteolta toivotaan pitkäjänteisyyttä, lasten edun huomioimista ja asukkaiden kuulemista.

Varhaiskasvatus – päiväkotikohtaiset huomiot

Ryhmäkoot ja tilat - Suorat lainaukset

"Varhaiskasvatuksen uudet tilat ja isot yksiköt voivat olla taloudellisesti järkeviä, mutta tulee muistaa että lasten kasvu on turvattava ja myös pieniä yksiköitä ja perhepäivähoitoa ei tule unohtaa, ne sopivat paremmin toisten lasten tarpeisiin."

"Päiväkotien osalta Englantilaisen Leikkikoulun tilojen korjausta ja kuntoa ei ole arvioitu ollenkaan! Näin vanhempana epäilen, että toisessa päiväkodissa on rakenteellisia ongelmia, koska päiväkodissa käytetään huonetuoksua etenkin aamuisin peittämään ummehtunutta hajua!!"

Muut huomiot

250 vuotta hyvää eloa, ilo ja oloa Kuopiossa.

kuopio250.fi

Muut huomiot

Kommenteissa korostuvat lasten ja perheiden hyvinvointi, lähikoulujen ja -päiväkotien merkitys, alueellinen tasa-arvo, päätöksenteon avoimuus ja pitkäjänteisyys sekä palveluiden vaikutus alueiden elinvoimaan. Palveluiden keskittämistä ja säästöperusteita kritisoidaan, ja toivotaan, että päätöksenteossa huomioidaan laajemmin lasten etu ja alueiden kehitysnäkymät.

Muut huomiot

1. Lasten ja perheiden hyvinvointi etusijalle

- Toistuvasti korostetaan, että säästöjä ei tule tehdä lasten, nuorten ja peruspalveluiden kustannuksella. Lapsista säästäminen nähdään lyhytnäköisenä ja pitkällä aikavälillä kalliina ratkaisuna.
- Lähikoulut ja -päiväkodit ovat perheiden arjen, lasten turvallisuuden ja yhteisöllisyyden perusta.

Muut huomiot

2. Koulumatkojen pituus ja turvallisuus

- Pitkät koulumatkat ja kuljetukset nähdään erityisen haitallisina pienille lapsille ja perheille. Ne vievät aikaa harrastuksilta, perhe-elämältä ja palautumiselta.
- Koulumatkojen pituus ja vaarallisuus (vilkkaat tiet, talviolosuhteet) huolestuttavat erityisesti maaseudulla ja laidoilla asuvia.

Muut huomiot

3. Pienten yksiköiden ja kyläkoulujen puolustus

- Pienet koulut ja päiväkodit nähdään tärkeinä lasten yksilöllisen tuen, yhteisöllisyyden ja alueen elinvoiman kannalta.
- Kyläkoulujen lakkauttamisen pelätään johtavan palveluiden katoamiseen, muuttotappioon ja asuntojen arvon laskuun.

Muut huomiot

4. Palveluiden keskittäminen ja alueellinen tas-arvo

- Palveluiden keskittäminen suuriin yksiköihin ja kaupunkiin koetaan maaseudun ja laita-alueiden näivettämisenä sekä alueiden eriarvoistamisena.
- Toivotaan, että palveluverkkoa kehitetään tasapuolisesti ja huomioidaan kasvavat sekä elinvoimaiset alueet.

Muut huomiot

- **5. Päätöksenteon perusteet ja avoimuus**
- Päätöksenteon perusteita kritisoidaan: asukkaat kokevat, että päätökset perustuvat virheellisiin tietoihin, konsulttiselvityksiin ja lyhytnäköisiin säästöihin.
- Toivotaan, että päätöksenteossa huomioitaisiin lasten etu, alueiden kehitysnäkymät ja asukkaiden kuuleminen.
- Useissa kommentteissa vaaditaan parempaa viestintää ja vaikutusten arviointia (mm. lapsivaikutusten arviointi).

Muut huomiot

6. Monitoimirakennukset ja palvelujen yhdistäminen

- Monitoimirakennusten rakentaminen, jossa päiväkotit, koulu ja asukastilat ovat samassa rakennuksessa, saa kannatusta useilla alueilla.
- Näin nähtäisiin saavutettavan kustannustehokkuutta ja yhteisöllisyyttä.

Muut huomiot

7. Taloudelliset näkökulmat ja investointien kohdentaminen

- Säästöjen todellisuus kyseenalaistetaan, kun otetaan huomioon kuljetuskustannukset, hyvinvoinnin heikkeneminen ja tulevat yhteiskunnalliset kustannukset.
- Toivotaan, että investointeja kohdennetaan peruspalveluihin eikä esimerkiksi suuriin urheiluhankkeisiin.

Muut huomiot

8. Alueiden elinvoima ja muuttoliike

- Koulujen ja päiväkotien säilyminen nähdään ratkaisevana alueen vetovoimalle ja lapsiperheiden pysyvyydelle.
- Palveluiden puute vaikuttaa myös asuntojen arvoon ja alueen tulevaisuuden kehitykseen.

Muut huomiot

Suoria lainauksia

"Palveluverkkosuunnitelmassa lähtökohtana suuret taloudelliset säästöt. Mutta säästöjen lisäksi tulisi ottaa huomioon lasten ja nuorten kokonaisvaltainen hyvinvointi. Ja voidaankin kysyä mikä on sen painoarvo ja tuleeko tästä oikeasti säästöjä, jos liiallinen melu, hälinä ja pitkien koulumatkojen aiheuttama kuormitus saakin lapset ja nuoret oireilemaan psyykkisesti, niin siirtyykö silloin vain kokonaiskustannukset muualle."

"Koulun lakkauttaminen johtaa palveluiden katoamiseen, muuttotappioon ja asuntojen arvon laskuun."

"Koulujen keskittäminen ja pitkät koulumatkat sotii todella rajusti lapsiystävällisen kunta -mallin periaatteiden kanssa, koska päätösten tulisi perustua lapsen etuun ei euroihin."

Muut huomiot

Suoria lainauksia

"Palveluverkkosuunnitelma on huonosti valmisteltu ja sen toteuttaminen sellaisenaan tulee vain siirtämään Kuopion kaupungin talouden kestävyysvajeen tuleville kaupunginhallituksille ja Kuopion asukkaille."

"Toivon, että päätöksenteossa kuullaan aidosti alueen asukkaita ja käyttäjiä, erityisesti perheitä, joita muutokset koskettavat eniten."

"Palveluverkkosuunnitelma ei anna perheille riittävästi vaihtoehtoja. Perhepäivähoidon ja pienet päiväkodit ovat tärkeitä! Moni on muuttanut paikkakunnalle niiden perässä."

Muut huomiot

Suoria lainauksia

“Veronkorotuksen kannatus, jotta palvelut säilyy. Nyt me vehmersalmelta joudutaan koulusta taistelemaan ylisuuren LUOLA-projektiin menneiden kulujen vuoksi. Koulu on koko kylän sydän ja nyt ollaan se yhteisöllisyys tuhoamassa säästöjen ja "laadukkaaseen opetukseen muualla" vedoten. Voin sen sanoa, että itse pienessä Kurkimäen koulussa aikoinaan koulua käyneenä, en yhtään tykännyt siirtyä silloiseen usean sadan oppilaan Minna Canthin kouluun. Olen pienien koulujen kannalla, jossa henkilökunta tuntee oppilaat.”

Muut huomiot

Suoria lainauksia

"Maaseudun näivettäminen on lopetettava! Koulu on tärkeä palvelu Maaseudun asukkaille. Jos koulu lakkautetaan, kylä tyhjenee ja maaseutu autioituu."

"Koulujen pitää olla sellaisen matkan päässä, että lapset pääsee kulkemaan jalan/pyörällä, varsinkin ala-asteen lasten ruutukaava-alueella. Ylä-asteet voivat olla kauempana, linja-auto matkojen päässä. Maaseutualueella matkat pitää pysyä kohtuullisena, matka-ajat ei saa olla pitkiä."

"Pakko on säästää. Maalla ei voi olla samat palvelut kuin kaupunkialueella."

